

BARTÓK ÉVA

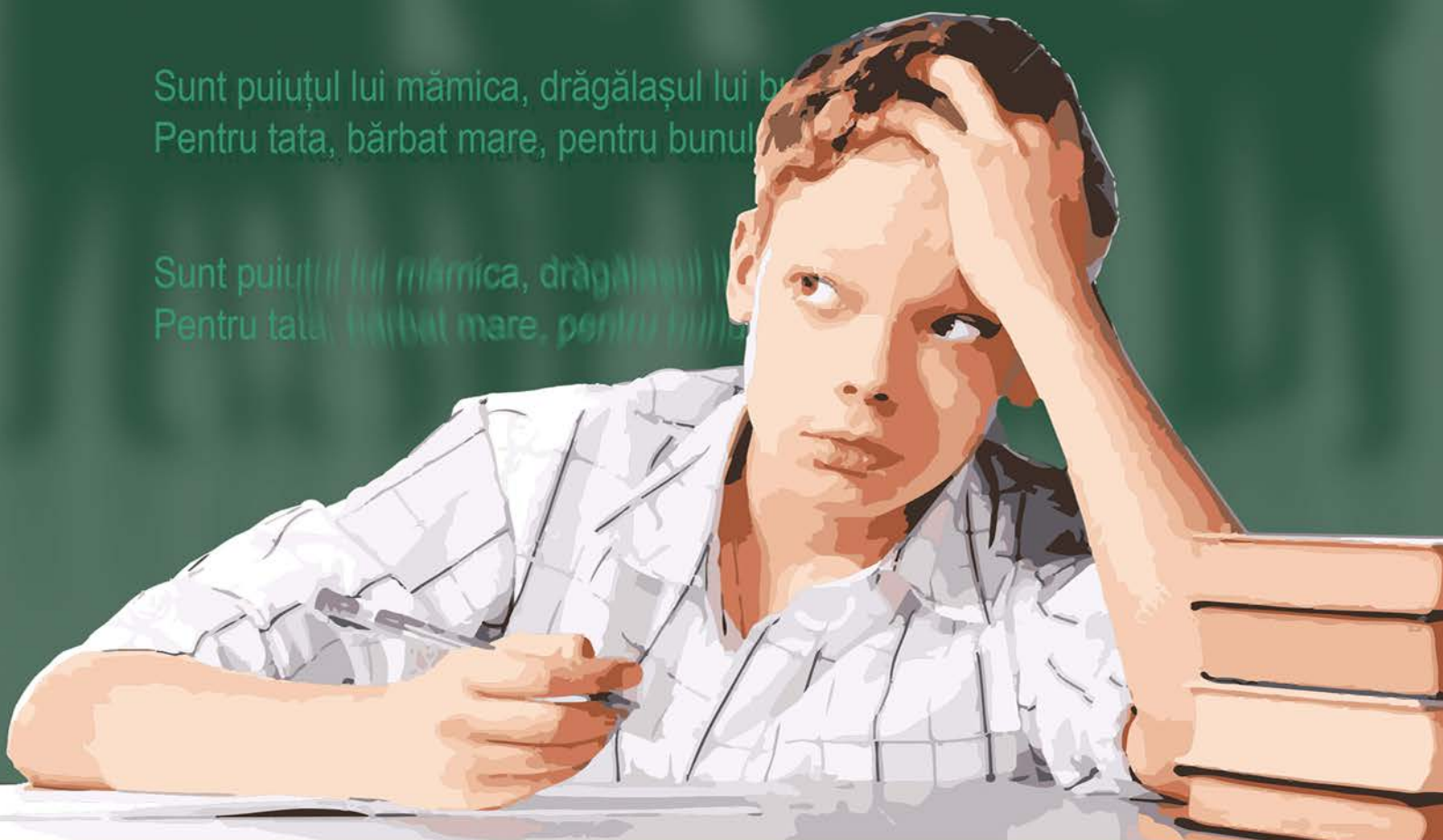
COPILUL DISLEXIC – O RESPONSABILITATE COMUNĂ

Ghid destinat cadrelor didactice și părinților copiilor cu tulburări specifice de învățare (TSI)

Sunt puuutlu liu mămcia, rădgășlaul iul buncia,
Petrur tata, băbrat raem, pnetru bnuul snut un soera...

Sunt puiutlu lui mămica, drăgălașul lui buncia,
Pentru tata, bărbat mare, pentru bunul...

Sunt puiutlu lii mămica, drăgălașul lui buncia,
Pentru tata, bărbat mare, pentru bunul...

BARTÓK ÉVA
COPILUL DISLEXIC – O RESPONSABILITATE COMUNĂ

Ro-540097-Tîrgu-Mureș –str. Dr. Victor Babeș nr. 11
Tel./Fax: 0265211246

Web: www.cjraems.ro e-mail: office@cjrae.ro

ASOCIAȚIA ROMÂNĂ PENTRU COPII DISLEXICI
ROMÂNIAI DISZLEXIÁS GYERMEKEKÉRT EGYESÜLET
THE ROMANIAN ASSOCIATION FOR CHILDREN WITH DYSLEXIA

COPILUL DISLEXIC – O RESPONSABILITATE COMUNĂ

Ghid destinat cadrelor didactice și părinților copiilor cu tulburări specifice de învățare (TSI)

© Bartók Éva, 2017

Acest material este postat pe

www.cjraems.ro

www.dislexic.ro

www.copiidislexici.ro

Ghid realizat prin:

Asociația Română pentru Copii Dislexici

CJRAE Mureș

Copertă, prepress și tipografie: S.C.OSLI S.R.L., Tîrgu Mureș

Corectură: Angela Ioan, președinte Asociația București pentru Copii Dislexici

ISBN: 978-973-0-24967-5

BARTÓK ÉVA

COPILUL DISLEXIC – O RESPONSABILITATE COMUNĂ

Ghid destinat cadrelor didactice și părinților copiilor cu tulburări specifice de învățare (TSI)

Sunt puiul lui mămică, rădășlăul lui bunică,
Pentru tata, bărbat mare, pentru bunul sunt un soare...

Sunt puiul lui mămică, rădășlăul lui bunică,
Pentru tata, bărbat mare, pentru bunul sunt un soare...

Sunt puiul lui mămică, rădășlăul lui bunică,
Pentru tata, bărbat mare, pentru bunul sunt un soare...

Tîrgu Mureș - 2017

Avem o lege, avem și o metodologie, ce facem cu ele?

Prin Legea 6/2016 pentru completarea Legii Educației Naționale nr 1/2011, cu privire la educația persoanelor cu tulburări de învățare, este pentru prima oară recunoscută de către legislația învățământului românesc existența categoriei de copii dislexici, disgrafici, discalculici.

Ordinul 3124/2017 privind aprobarea Metodologiei pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare reglementează procedurile de evaluare adecvate pentru depistarea dislexiei, disgrafiei, disortografiei și discalculiei, precum și tipul de intervenție pentru asigurarea învățării individualizate și personalizate în cazul acestora. Vorbim despre o categorie de copii care de zeci de ani stau într-un con de umbră, despre care se știe prea puține lucruri, atât în rândul cadrelor didactice, cât și al comunității din care fac parte.

Această publicație vine în ajutorul dumneavoastră. Nu își propune să fie un ghid amplu în această tematică, ci să puncteze doar informațiile necesare de bază. Cu multă răbdare și perseverență această problemă va fi tot mai cunoscută și acești copii valoroși vor beneficia de oportunități egale de dezvoltare, de susținere și de înțelegere, de șansa valorificării la maxim a potențialului din ei.

Știm cu toții: relația pozitivă dintre copil, părinți și dascăli reprezintă cheia succesului. Sunt convinsă că depinde doar de noi, de responsabilitatea noastră, asumată în comun.

Bartók Éva

Ce este tulburarea specifică de învățare (TSI)?

Putem vorbi de tulburări specifice de învățare (dislexie, disgrafie, disortografie, discalculie) în cazul acelor copii la care rezultatele obținute la citit-scris sau calcul rămân mult sub așteptări, raportat la nivelul capacităților intelectuale și la efortul depus pentru învățare.

Tulburarea specifică de învățare (TSI) nu este o boală, nu este o deficiență, ci o modalitate specială de prelucrare a informației, datorată dezvoltării și funcționării diferite a sistemului nervos central. Are la bază o disfuncție neurologică, dar este influențată în unele cazuri și de ereditate. Acești copii au un nivel normal de inteligență, doar că ei gândesc și învață altfel decât ceilalți.

Conform datelor statistice la nivel mondial, se constată că din numărul total de copii, un procent de 7–10% prezintă tulburări specifice de învățare, iar procentul cazurilor grave este de 3–5%.

Formele tulburărilor specifice de învățare

Dislexia = tulburare de citire (citire lentă, cu greșeli, dificultăți în înțelegerea textului citit)

Dislexia este o tulburare specifică a abilităților de citire (în privința corectitudinii, fluenței, comprehensiunii), care nu sunt dezvoltate la nivelul așteptat prin raportare la nivelul de dezvoltare intelectuală, nivelul de școlarizare și vârsta persoanei.

Disgrafia/disortografia = tulburare de scriere (scriere urâtă, cu greșeli, greșeli de ortografie)

Disgrafia cuprinde toate formele de perturbări ale procesului tipic de achiziție a exprimării în scris (erori la nivelul literelor, erori sintactice și erori de punctuație, organizarea grafică a paragrafelor).

Discalculia = tulburare de calcul

Discalculia este o tulburare specifică de învățare care se exprimă prin perturbări ale procesului tipic de achiziție a abilităților matematice (simț numeric, memorarea tablei adunării și înmulțirii, calcul corect sau fluent, raționament matematic acurat).

Când se pune diagnosticul?

Diagnosticul de dislexie, respectiv diagnosticul de disgrafie se stabilesc, de regulă, în clasa a II-a, după ce elevul a parcurs învățarea tuturor literelor.

Diagnosticul de discalculie se stabilește, de regulă, în clasa a III-a.

Diagnosticul de tulburare specifică de învățare SE EXCLUDE în următoarele cazuri:

- a) coeficientul de inteligență al elevului (IQ) mai mic de 85 (prezența unei dizabilități intelectuale sau a unui intelect liminar);
- b) deficite senzoriale auditive sau vizuale necorectate;
- c) tulburări psihiatrice sau neurologice organice sau funcționale de achiziție;
- d) absența oportunităților de învățare (lipsa exersării, absenteism, spitalizare prelungită, apartenență la grupuri defavorizate, nefrecventarea învățământului preșcolar, educație precară sau insuficientă);
- e) dezavantaje psihosociale;
- f) alte influențe externe cu relevanță pentru procesul de achiziție

Tulburarea specifică de învățare poate apărea la orice nivel de inteligență normală, chiar și la un nivel de inteligență superioară.

Nu se explică prin lipsa exersării, lipsa de motivare, factori emoționali sau slaba pregătire a profesorilor. Nu depinde de naționalitate sau de nivelul socio-cultural al familiilor.

Puncte tari ale persoanelor cu TSI

- Bună capacitate de vizualizare
- Gândire spațio-vizuală
- Capabili să realizeze conexiuni neașteptate
- Gândire originală, neconvențională
- Capabili de procesare simultană a informației
- Capacitate de comprehensiune globală
- Bune abilități de a rezolva probleme
- Capacitatea de a lua decizii rapide
- Curiozitate accentuată
- Imaginație bogată
- Intuiție
- Creativitate
- Capacități bune de comunicare
- Empatie
- Reziliență

Dislexici renumiți

Enumerăm câteva personalități care, deși au fost diagnosticate cu TSI (dislexie, disgrafie/disortografie, discalculie), au avut/au realizări deosebite în domeniul lor de activitate:

- **știință:** Albert Einstein, Thomas Edison, Alexander Graham Bell, Michael Faraday, Pierre Curie, Nicola Tesla, James Clerk Maxwell, John Horner, etc.
- **politică:** Winston Churchill, George Patton, George Washington, Nelson Rockefeller, John F. Kennedy, Neil Bush, Woodrow Wilson, Carl XVI Gustav King of Sweden, Carl Philip of Sweden, Princess Beatrice of York, Victoria Crown Princess of Sweden, Louis of Luxembourg, etc.
- **pictură și sculptură:** Leonardo da Vinci, Pablo Picasso, etc.
- **literatură:** Agatha Christie, Jules Verne, Gustave Flaubert, Hans Christian Andersen, William Butler Yeats, Lewis Carroll, John Irving, etc.
- **teatru și film:** Steven Spielberg, Robin Williams, Tom Cruise, Whoopi Goldberg, Orlando Bloom, Keanu Reeves, Anthony Hopkins, Salma Hayek, Danny Glover, Guy Ritchie, Jennifer Aniston, Bella Thorne, Anne Bancroft, Keira Knightley, Henry Winkler, Jay Leno, Walt Disney, etc.
- **muzică:** Richard Strauss, John Lennon, Harry Belafonte, Mireille Mathieu, Cher, Jewel, Ozzy Osbourne, etc.
- **sport:** Magic Johnson, Nolan Ryan, Muhammad Ali, Jackie Stewart, Bruce Jenner, etc.
- **business:** Richard Branson, Jamie Oliver, Charles Schwab, Steve Jobs, Ingvar Kamprad, Stephen Bacque, etc.

Risc de dezvoltare a tulburărilor specifice de învățare

Riscul de dezvoltare a tulburărilor specifice de învățare (sau predispoziție la dislexie): prezența unor semne, în preșcolaritate și debutul micii școlarități, care să indice posibilitatea dezvoltării unor tulburări specifice de învățare. Indicatorii sunt reprezentați de anumite deficite/disfuncții la nivelul unor abilități considerate prechiziții ale citit-scrisului, numerației și calculului matematic. Indicatorii riscului de dezvoltare a acestor tulburări pot fi observabili în diferite domenii:

- **limbaj:** întârziere în dezvoltarea vorbirii, dislalie prelungită și greu corectibilă, torsiunea cuvintelor, vocabular sărac, capacitate de exprimare deficitară, dificultăți în găsirea cuvintelor, disgramatism, dezvoltarea slabă a percepției vorbirii, dificultăți de diferențiere auditivă, dificultate în înțelegerea vorbirii, dificultăți de procesare fonologică;
- **mișcare:** dezvoltarea slabă a mișcărilor ample, a simțului echilibrului, a mișcărilor fine, a dexterității manuale, dezvoltarea slabă a grafomotricității, dezvoltarea slabă a coordonării oculomotorie;
- **psihomotricitate:** dominanță de lateralitate nedevelopată sau lateralitate încrucișată, schema corporală nesigură, tulburarea orientării în spațiu, tulburarea orientării în timp, simț al ritmului slab dezvoltat;
- **percepție vizuală:** tulburarea percepției vizuale fond – formă, a capacității de diferențiere vizuală, a capacității de analiză vizuală;
- **atenție:** tulburări ale atenției;
- **memorie:** tulburări ale memoriei auditive, ale memoriei vizuale, a memoriei de lucru;

Aceste simptome pot apărea în variante diferite sau pot apărea doar câteva, reprezentând factori de risc ai dezvoltării tulburărilor specifice de învățare. Existența singulară sau a câtorva dintre simptome nu înseamnă neapărat predispoziție la dislexie, dar existența unui număr mai mare de simptome sau gravitatea unora dintre ele necesită acordarea unei atenții mărite! În cazul unei afecțiuni minime al sistemului nervos central aceste simptome nu dispar cu timpul ci formează baza de dezvoltare a tulburărilor de scris-citit sau calcul.

Simptome

Tulburarea de citire (dislexie)

- Citire lentă
- Citirea nu este cursivă
- Citire cu multe greșeli (confundă literele, omite sau adaugă literele, silabele, cuvintele, inversează silabele sau cuvintele scurte, citește cuvintele distorsionate, incomplete, eronate, repetă silabele din cuvânt)
- Are dificultăți în înțelegerea textului citit
- Dificultăți în povestirea textului citit
- Dificultăți în memorarea textului, poeziei
- Este nesigur la citirea unor litere
- A învățat încet și greu literele, citirea silabelor
- Greșește frecvent rândul în citirea textului
- Nu citește cu plăcere
- Citește mai greu în fața celorlalți
- Obosește repede în timpul citirii

Tulburarea de scriere (disgrafie/disortografie)

- Scriere lentă, pentru îndeplinirea sarcinii în scris are nevoie de un timp de execuție peste medie
- Scriere cu multe greșeli (confundă literele, omite sau adaugă literele, silabele, inversează silabele sau cuvintele scurte, scrie cuvintele legate, desparte cuvintele în două, scrie cuvinte fără sens, fără diacritice, desparte incorect cuvintele în silabe)
- Este nesigur la scrierea unor litere
- Inversează direcția trasării liniilor la scrierea literelor
- Ținerea incorectă a instrumentului de scris, oboseala mâinii
- Scriere urâtă, dezordonată sau indescifrabilă, aspectul general al scrisului este inestetic
- Se orientează greu în pagina caietului, nu reușește să scrie pe linie
- Dificultăți de scriere după dictare
- Copiere incorectă
- Nu utilizează în scriere regulile gramaticale învățate
- La compunere, alcătuirea de propoziții este deficitară, incorectă din punct de vedere gramatical
- Nu scrie cu plăcere

Tulburarea de calcul (discalculie)

- Calculează lent, nesigur
- Dificultăți în recunoașterea și scrierea cifrelor, a simbolurilor matematice
- Scrierea greșită a cifrelor după dictare, citirea cu dificultate a cifrelor scrise
- Dificultate în copierea corectă a cifrelor
- Omite, scrie în locuri greșite sau schimbă locul unor cifre în timpul rezolvării unor exerciții sau probleme
- Noțiunea de cantitate se formează greu
- Greutăți în învățarea ordinii numerelor (înșiruire crescătoare sau descrescătoare)
- Greutăți în efectuarea celor patru operații de bază
- Încurcarea ordinii în efectuarea operațiilor
- Efort enorm în memorarea tablei înmulțirii
- Reține greu expresii, reguli matematice
- Efectuează greu calcule mentale
- Transpune cu dificultate problemele în limbaj matematic, extrage cu dificultate esențialul
- Dificultăți în începerea de unul singur a rezolvării unor probleme

Atitudinea față de învățare, particularitățile stilului de învățare

- Deseori nu înțelege sarcinile, sau reușește să le rezolve doar cu ajutorul, îndrumarea, unui adult;
- Este slab la învățarea unei limbi străine;
- Unii învață mai ușor după auz, alții preferă vizualizarea;
- Învăță greu cuvinte noi;
- Obosește repede, nu se poate concentra timp îndelungat asupra unei sarcini, atenția îi este distrasă ușor de stimulii din mediul înconjurător;
- Lucrează încet, are nevoie de un timp mult mai lung decât colegii săi pentru îndeplinirea unei sarcini;
- Performanțele sunt fluctuante;
- Are greutăți în organizarea activităților zilnice, păstrarea obiectelor în ordine.
- Rezultatele obținute sunt sub așteptări la materiile bazate pe scris, citit;

- Trebuie să învețe peste puteri pentru a corespunde așteptărilor școlare.
- Performanțele lui pot să oscileze

Semne observabile în comportament

- Se acomodează greu la regimul școlar, la regulile clasei;
- Se poate sustrage de la îndeplinirea unor sarcini, acestea sunt prea grele pentru el și nu le poate îndeplini, nu poate ține ritmul cu colegii săi;
- Se pot dezvolta diferite mecanisme de apărare și înlăturare ca: refuzul muncii școlare, minciună (nu are temă pentru acasă, nu are de învățat, „pierde” carnetul de note);
- Copilul este dezamăgit, fără chef, uneori imposibil de motivat pentru învățat. Insuccesele pot provoca stări afective și comportamentale extreme.
- Din cauza insucceselor școlare pot apărea tulburări de autoapreciere sau tulburări de comportament. Unii își compensează insuccesele cu duritate, clovnerie, un comportament manifestat pentru a fi întotdeauna în centrul atenției. Alții devin deosebit de retrași, anxioși.
- Pot apărea simptome somatice și neurotice: dureri de cap, de stomac, stare de vomă, bulimie, tulburări de somn, alergii, ticuri, bâlbâială, roaderea unghiilor, enurezis, boli scurte repetate, etc.

Cum se simte un copil cu TSI?

Copiii cu TSI își dau seama că realizările lor nu satisfac așteptările, cerințele părinților, pedagogilor și de asemenea că nu sunt în concordanță nici cu eforturile proprii depuse.

Deoarece nu știu să scrie și să citească bine, li se formează convingerea că nu pot face nimic bine. Se simt incapabili, ne folositori, inutili, inferiori celorlalți, devin din ce în ce mai puțin activi, își pierd spiritul de inițiativă, nu au încredere în capacitățile proprii, nu-și mai asumă riscuri, se așteaptă la insuccese, aprecierea de sine devine instabilă, învață cu din ce în ce mai puțină plăcere și, treptat, se instalează pierderea durabilă a motivației.

„Este un sentiment apăsător când nu știi să citești. Crezi că nici nu vei reuși niciodată și devii tot mai puțin motivat. Colegii tăi te disprețuiesc fiindcă nu știi să citești. Când eram în clasele I și a II-a încă nu am înțeles ce se întâmplă cu mine și de ce. Am trăit situațiile de atunci ca pe o înfrângere. M-am simțit învins, am fost dezamăgit de mine însumi. Numai de câțva timp mi-am dat seama ce se întâmpla atunci cu mine, ce înseamnă să fii dislexic.” (un băiat din clasa a VII-a)

Insuccesele repetate suferite pe parcursul școlarității nu dispar fără urme. Dislexia, disgrafia, discalculia, netratată în mod adecvat, poate avea urmări grave în ceea ce privește dezvoltarea emoțională, conducând la tulburări în dezvoltarea personalității și dificultăți de integrare socială. Acești copii pot deveni adulți cu o stimă de sine scăzută în cazul în care nu beneficiază de un ajutor corect și la timpul potrivit.

Terapia copiilor cu TSI

TSI este o tulburare de prelucrare a informațiilor care nu se rezolvă odată cu creșterea copilului, unele caracteristici rămânând prezente pe parcursul întregii vieți a celui în cauză. Există însă terapii specifice (de ex. metoda Meixner, metoda Sindelar, metoda NILD, metoda Gosy, metoda

Ayres, metoda TSMT, etc.), cu ajutorul cărora simptomele pot fi ameliorate și se pot preveni tulburările în dezvoltarea personalității.

Succesul terapiei este influențat, în mare măsură, de identificarea timpurie a problemei și începerea unei terapii adecvate cât mai devreme.

În cazul în care părintele sau pedagogul observă prezența simultană a mai multor simptome ale predispoziției la dislexie sau a tulburărilor specifice de învățare, este importantă orientarea copilului spre specialiști (logoped, psiholog, psihomotrician, psihopedagog) pentru a stabili diagnosticul și a începe terapia potrivită pentru copil.

Pe termen lung copilul trebuie ajutat să devină un adult echilibrat, cu forță de viață, integrat în societate, o persoană capabilă să-și accepte problemele sale cauzate de dislexie, disgrafie sau discalculie. Trebuie găsite și dezvoltate capacitățile forte ale copilului, ca să se simtă valoros în ciuda greutăților școlare.

Terapiile specifice nu pot să rezolve totul. Pe lângă ele, copilul cu TSI trebuie să beneficieze la clasă de măsuri compensatorii, de dispensare și de evaluare adaptată, în funcție de problematica lui.

Pași de urmat pentru asigurarea măsurilor compensatorii, de dispensare și evaluare adaptată pentru copii cu TSI

Conform Ordinului 3124/2017 privind aprobarea Metodologiei pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare Art. 18, obligația de a adapta procesul educativ-formativ la nevoile elevului cu TSI revine unității de învățământ, doar pentru elevii pentru care a fost depus la școală un certificat de orientare școlară și profesională.

Cum se obține certificatul de orientare școlară și profesională?

Obținerea certificatului de orientare școlară și profesională este reglementată prin Ordinul nr. 1985/1305/5805/2016.

Părintele trebuie să se adreseze CJRAE-lui județean, respectiv CMBRAE pentru București (Centru Județean/al Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională), ca să obțină lista de documente ce trebuie să fie depuse în dosar. De obicei această listă este postată pe site-urile CJRAE/ CMBRAE, și se poate descărca de acolo (se caută pe site-uri SEOSP). De exemplu, pentru județul Mureș toate informațiile se găsesc pe www.cjraems.ro (SEOSP)

Documentele necesare pentru dosar:

- a. cerere-tip pentru evaluare complexă și orientare școlară și profesională;
- b. copie a actului de identitate al copilului (certificat de naștere/carte de identitate)
- c. copii ale actelor de identitate ale părinților/reprezentantului legal
- d. copie a documentului prin care se face dovada că persoana care depune cererea este reprezentantul legal al copilului (hotărâre a instanței/hotărâre a comisiei pentru protecția copilului)
- e. ancheta socială de la SPAS/DGASPC de sector

- f. fișa medicală sintetică de la medicul de familie
- g. certificatul medical tip A5 de la medicul de specialitate (medicul de neuropsihiatrie infantilă)
- h. fișa de evaluare psihologică (întocmită de către un psiholog clinician)
- i. fișa psihopedagogică (completată de către școală)
- j. copie a foii matricole/adeverința care atestă înscrierea copilului în unitatea de învățământ
- k. copie a ultimului certificat de orientare școlară/profesională, în caz de reorientare

În cazul în care dosarul copilului este complet, acesta se depune la CJRAE/CMBRAE și copilul va fi programat pentru o evaluare psihoeducațională, asigurată de SEOSP (serviciul de evaluare și orientare școlară și profesională). Pe baza rezultatelor evaluării complexe, consemnate în raportul sintetic de evaluare, comisia COSP (comisia de orientare școlară și profesională) din cadrul CJRAE/CMBRAE va emite certificatul de orientare școlară și profesională.

Copilul cu TSI face parte din categoria copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES), cu toate drepturile aferente acestei categorii de copii, conform legislației în vigoare (de ex. Hotărârea nr. 564/2017)

Ce se asigură după obținerea certificatului de orientare școlară și profesională?

Conform Ordinului nr. 1985/1305/5805/2016 în termen de 5 zile de la primirea certificatului de orientare școlară și profesională directorul unității de învățământ numește un responsabil de caz pentru servicii psihoeducaționale, care poate fi profesorul itinerant și de sprijin sau cadrul didactic (învățătorul, respectiv dirigintele copilului). (Art.58)

Responsabilul de caz pentru servicii psihoeducaționale elaborează planul de servicii individualizat, cu consultarea SEOSP, a profesioniștilor care au participat la evaluarea complexă, a părinților/reprezentantului legal, precum și a copilului în funcție de gradul său de înțelegere. Formularul tip al planului de servicii individualizat este prezentat în anexa nr 15. (Art.57 (3))

În cazul elevilor cu TSI planul educațional personalizat (PEP) asigurat prin Ordinul 3124/2017 poate fi inclus ca anexă în planul de servicii individualizat la capitolul Servicii Educaționale, după modelul prezentat la sfârșitul ghidului.

Cine răspunde de implementarea planului de servicii individualizat, respectiv planul educațional personalizat (PEP)?

După elaborarea planului de servicii individualizat și avizarea acestuia de către CJRAE/CMBRAE prin comisia COSP, unitatea de învățământ semnează un contract cu familia copilului cu CES. Scopul acestui contract este asigurarea îndeplinirii obiectivelor prevăzute în planul de servicii individualizat. (Anexa 16 din Ordinul nr. 1985/1305/5805/2016)

Acest contract este semnat din partea unității de învățământ de către director.

Cum să-l educăm pe copilul dislexic?

- Să ne informăm cu privire la fenomenul dislexiei;
- Să cunoaștem foarte bine legislația cu privire la educarea acestor copii;
- Să avem o atitudine pozitivă față de el, să avem empatia necesară pentru a înțelege nevoile specifice;
- Să punem suflet în ceea ce facem;
- Să stârnim curiozitatea copilului;
- Să creăm o atmosferă plăcută, optimă învățării
- Să fim flexibili și dispuși să ne modificăm planurile;
- Toate activitățile să fie scurte și să pregătim mai multe variante pentru fiecare lecție;
- Să-i oferim informațiile în unități mici;
- Să folosim enunțuri și instrucții clare, cu propoziții scurte și la obiect;
- Să-i oferim explicații, pe cât posibil, scurte;
- Să fim pregătiți pentru mai multe explicații într-un mod variat până suntem siguri că a înțeles totul;
- Să nu-l bombardăm cu noțiuni noi (maximum 6 cuvinte într-o oră);
- Să reformulăm instrucțiunile într-un mod mai simplu, mai accesibil lui;
- Să repetăm ceea ce a învățat deja, eventual prin alte căi de abordare;
- Să-i oferim șansa de a ne arăta aptitudinile și cunoștințele dobândite;
- Să luăm în considerație interesul copilului, hobbyurile lui, activitățile extrașcolare;
- Să luăm în considerație faptul că nu e capabil să scrie și să fie atent la noi în acelaș timp;
- Să-i oferim fotocopii adecvate cu fonturi mai ușor de citit pentru un copil dislexic;
- Să nu uităm că are nevoie de timp mai lung pentru rezolvarea temelor scrise;
- Să nu-l obligăm pe copil să citească cu voce tare în fața colegilor;
- Să încercăm să încheiem fiecare oră în așa fel încât copilul să simtă că a avut succes;
- Să nu îl comparăm pe copil cu alții;
- Să nu fim surprinși dacă nu știe ceva. Să nu intrăm în panică dacă ceva nu reușește, să nu arătăm nevrozitate dacă greșește;
- Să-l motivăm permanent, să-l laudăm și să-l încurajăm;
- Să apreciem imediat succesul/progresul realizat;
- Să observăm semnele oboselii;
- Să nu ne grăbim;
- Să fim atenți la scăderea încrederii în sine;
- Copilul să simtă că-i apreciem ideile;
- Să fim buni ascultători;
- Să ținem pauză – toată lumea are nevoie de ea;
- Să ne relaxăm și să ne distrăm.
- Să nu fim prea ambițioși.

Ce fel de educatoare sunt?

- Sunt conștientă de importanța dezvoltării corecte ale preacizizițiilor în însușirea cu succes a scris-cititului, al numerației sau calculului și știu care sunt acelea.
- Observ dacă anumite abilități ale copilului sunt la un nivel scăzut față de cele ale colegilor săi.
- Semnalez părintelui observațiile mele cu mult tact, fără să-l sperii sau să-l panichez, dar convingându-l despre importanța intervențiilor precoc.
- În discuția cu părinții nu folosesc expresia “predispoziție la dislexie” sau “risc de dezvoltare a

TSI” fiindcă nu sunt specialistul care poate să pună acest diagnostic.

- Comunic eficient cu părinții copilului.
- Mă raportez la părinți cu respect, apreciere și empatie.
- Am o bună colaborare cu logopedul și psihologul grădiniței.
- Mă interesez despre existența terapiilor specifice accesibile din localitate și îi informez pe părinți. Respect faptul că alegerea acestora este responsabilitatea lor.
- Integrez anumite elemente din terapia specifică a copilului în activitățile mele, știind că va fi benefică pentru toți copiii din grupă, nu numai pentru copilul respectiv.
- Particip la cursuri de formare și mă documentez din literatura de specialitate cu privire la riscul de dezvoltare a TSI.

Ce fel de învățător sunt?

- Cunosc foarte bine Ordinul Nr.3124/2017 privind aprobarea Metodologiei pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare.
- În cl. pregătitoare și cl. I. semnalez părinților dificultățile observate ale prechiziției scris-cititului, ale numerației sau calculului.
- Semnalez părintelui observațiile mele cu mult tact, empatie și respect, fără să-l sperii sau să-l panichez, dar convingându-l despre importanța solicitării unei evaluări complexe și a unei terapii specifice, dacă este cazul.
- În discuția cu părinții nu folosesc expresia “predispoziție la dislexie” sau “risc de dezvoltare al TSI” ori “TSI”, fiindcă nu sunt specialistul care poate să pună acest diagnostic.
- Mă interesez despre existența terapiilor specifice accesibile din localitate și îi informez pe părinți. Respect faptul că alegerea acestora este responsabilitatea lor.
- La orele mele îi aplic copilului cu TSI măsurile compensatorii, măsurile de dispensare și evaluarea adaptată pe parcursul semestrelor, precum și la evaluările naționale, asigurate prin legislație.
- Comunic cu colegii mei profesori, care predau la clasa mea despre succesul aplicării acestora,
- Folosesc metode variate, multisenzoriale, mai ales jocuri didactice.
- Folosesc multe imagini, planșe, etc.
- Observăm, descoperim totul cu elevii prin acțiuni, mișcare și nu doar discuții.
- Folosesc un limbaj accesibil lui.
- Înaintea începerii exercițiilor verific dacă copilul a înțeles sarcinile complexe.
- Clarific la începutul orei ce aștept de la el.
- Formulez o singură cerință deodată.
- Îi dau timp suficient.
- Îl ajut dacă se blochează.
- Nu dau teme peste puterile lui, iar instrucțiunile legate de teme încerc să fie cât mai clare, ca să le înțeleagă.
- Evit solicitarea prea mare a copilului dar și cea insuficientă.
- Am multă răbdare.
- Cunosc și apreciez aptitudinile și punctele tari ale copilului dislexic.

- Încurajez copilul și îl valorizez în permanență.
- Nu consider ca fiind natural tot ceea ce știe copilul, ci îi arăt că sunt mulțumit de orice mică realizare.
- Creez o atmosferă plăcută la oră.
- În cursul evaluărilor raportează performanța copilului dislexic la evoluția lui proprie și nu la performanțele celorlalți din clasă.
- Apreciez eforturile copilului dislexic legate de învățare, știind că este cea mai bună soluție pentru menținerea motivației.
- Îl ajut pe copil să-și construiască o imagine pozitivă despre sine.
- Îl respect, îl ascult, îi acord atenție, îi transmit faptul că este o persoană valoroasă.
- Așteptările mele față de performanțele copilului țin cont de posibilitățile lui reale, evitând astfel nereușitele și situațiile de devalorizare.
- Faptul că am un copil dislexic în clasă, este o posibilitate să mă dezvolt din punct de vedere profesional.
- Nu vreau să fiu un pedagog perfect, ci unul “destul de bun”.
- Unul dintre semnele maturității mele profesionale este faptul că îmi recunosc propriile limite și sunt capabil să cer ajutor.
- Colaborez cu părintele, mă raportează la el cu respect, apreciere și empatie.
- Dau instrucțiuni precise părinților, cum să exerseze acasă cu copilul.
- Comunic eficient și colaborez cu profesorul de sprijin, logopedul, psihologul.
- Particip la cursuri de formare și mă documentez din literatura de specialitate cu privire la TSI.

Ce fel de profesor sunt?

- Cunosc foarte bine Ordinul Nr.3124/2017 privind aprobarea Metodologiei pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare.
- La orele mele îi aplic măsurile compensatorii, măsurile de dispensare și evaluarea adaptată pe parcursul semestrelor, precum și la evaluările naționale, asigurate prin legislație.
- Comunic cu colegii mei profesori despre succesul aplicării acestora.
- Nu practic metode de predare de care și eu m-am plictisit la rândul meu când eram elev (de exemplu dictări interminabile, copieri kilometrice de pe tablă).
- Folosesc cu încredere metodele “prietenoase” pentru copii dislexici (dyslexia-friendly), fiindcă ele sunt “prietenoase” și pentru toți elevii din clasă (de ex. harta conceptuală).
- Folosesc metode și procedee variate, multisenzoriale, moderne.
- Folosesc multe materiale didactice.
- Iau în considerație stilul individual de învățare al elevului.
- Clarific la începutul orei care este scopul acesteia.
- Scriu puțin pe tablă, cu litere mari, lizibile, folosind culori pentru a ajuta elevul în orientarea pe tablă.
- Îl avertizez înainte de teste.
- Evaluez elevul într-un mod favorabil lui (răspuns oral, prin înregistrări audio și video).
- Știu că un cuvânt de încurajare înaintea evaluărilor îi însuflă încredere (și nu numai lui).

- Zâmbesc dacă mi se cere ajutor și-i explic, oferind cel puțin două exemple, dacă este cazul.
- Mă asigur să aibă un coleg de bancă potrivit, care nu-i distrage atenția și îl motivează legat de învățare.
- Apreciez eforturile copilului dislexic legate de învățare, știind că este cea mai bună soluție pentru menținerea motivației.
- Încerc să-l cunosc cât mai bine, să construiesc cu el o relație bună, de încredere. Îi exprim faptul că mă interesează ce se întâmplă cu el, ce gândește, ce fel de hobbyuri are.
- Tratez cu înțelegere și tact reacțiile copilului la eșecurile școlare.
- Știu că uneori performanța copilului oscilează și faptul că are un răspuns slab nu înseamnă neapărat că n-a învățat. De multe ori învață toată după-amiaza cu părintele și a doua zi nu-și mai amintește cele învățate.
- Încerc să-i arăt diferite metode de învățare.
- Am încredere în elev, în posibilitățile lui de dezvoltare.
- Am încredere în mine, în reușita acțiunilor mele educative.
- Sunt conștient de faptul că greutățile actuale ale copilului în aria scris, citit sau calcul nu-l vor împiedica să aibă o carieră de success, dacă îi ofer sprijin și pun accent pe dezvoltarea personalității lui.
- Rolul meu nu se rezumă la transmiterea informațiilor din materia mea. Îl educ pe copil și îi ofer un model pozitiv. Sunt conștient că pot să am o influență puternică asupra lui.
- Faptul că am un copil dislexic în clasă, este o posibilitate să mă dezvolt din punct de vedere profesional.
- Nu vreau să fiu un pedagog perfect, ci unul “destul de bun”.
- Unul dintre semnele maturității mele profesionale este faptul că îmi recunosc propriile limite și sunt capabil să cer ajutor.
- Țin legătura cu părintele în mod regulat, mă raportează la el cu respect, apreciere și empatie.
- Colaborez cu el ca să identific cât mai bine stilul de învățare al copilului.
- Particip la cursuri de formare și mă documentez din literatura de specialitate cu privire la TSI.

Având cunoștințe despre dislexie, reușim să o recunoaștem, încercăm să găsim soluții, ne apropiem cu mai multă empatie de acești copii și, finalmente, le acordăm o șansă, poate șansa vieții lor. Le acordăm șansa de a fi aproape de noi, de a demonstra ce pot, de a avea putere să-și continue drumul în ciuda greutăților.

Unealta noastră de bază în munca realizată cu copiii și părinții acestora este personalitatea noastră. Este important să ne străduim să fim echilibrați, să încercăm, în mod conștient, să ne păstrăm sănătatea mintală. Un pedagog instabil, frustrat, cu o slabă încredere de sine, nu reușește să creeze o atmosferă potrivită pentru copii (fie ei dislexici sau nu).

Ce pot să fac eu, ca părinte?

- Să citesc cu atenție Ordinul Nr.3124/2017 privind aprobarea Metodologiei pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare;
 - Să obțin certificatul de orientare școlară și profesională;
 - Să mă adresez școlii (învățătorului, dirigintelui, directorului, profesorilor) pentru a obține măsurile compensatorii, măsurile de dispensare și evaluarea adaptată pe parcursul semestrelor, precum și la evaluările naționale, asigurate prin legislație;
 - Să îi apăr drepturile copilului cu mult calm și perseverență;
 - Să înțeleg fenomenul TSI;
 - Să lămuresc acest lucru cu toată familia (lărgită);
 - Să-i explic copilului ce este dislexia, folosind un limbaj pe care copilul îl înțelege;
 - Să fiu bine informat (internet, cărți, seminarii, discuții cu specialiști);
 - Să conștientizez că a căuta un vinovat este o reacție normală dar nu ajută la nimic;
- La primele dificultăți să apelez la un specialist. Să nu ascult pe cei care spun că “copilul va crește și lucrurile se rezolvă de la sine”;
- Să fiu conștient că terapiile specifice necesită mult timp, în majoritatea cazurilor ani de zile și că ele sunt esențiale;
- Să-i asigur copilului condiții optime de învățare, astfel încât să nu fie deranjat (liniște, calm);
 - Să discut cu copilul, să-l observ și să aflui care este metoda prin care el învață mai ușor, care este stilul lui de învățare (vizual, auditiv, kinestezic);
 - Să exersăm cele învățate în mod creativ și variat, nu numai la masa de studiu;
 - Să trezesc interesul copilului pentru lectură, citind pentru el și împreună cu el;
 - Să am răbdare;
 - Să îl încurajez să fie independent, să-l ajut doar la temele grele. Să aștept de la el să facă tot ceea ce îi stă în putință. Chiar dacă îi ia mai mult timp, să încetez să îi mai acord ajutor din momentul în care văd că începe să se descurce singur.
 - Chiar dacă nu reușește să facă tema cum ar trebui, să-i laud atitudinea pozitivă și efortul depus;
 - Să introducem mici pauze, știind că se poate concentra pentru perioade scurte de timp;
 - Știind că performanța copilului oscilează uneori între extreme din cauza problematicei pe care o are, să nu-i reproșez „Vezi că poți, dacă vrei?”
 - În situațiile de stress să discut cu copilul și să planificăm împreună soluțiile pas cu pas, pentru ca el să facă față situației mai ușor;
- Să exprim faptul că sunt mulțumit de orice mică realizare al copilului;
 - Să-l sprijin pe copil din punct de vedere emoțional și să-l înțeleg;
 - Să-l sprijin pe copil când trebuie să facă față unor situații mai grele;
 - Să nu fiu prea protector, să nu fac pentru el ceea ce poate să facă și singur;
 - Să asigur mici sarcini și responsabilități pe care copilul le poate rezolva și care îi întăresc încrederea de sine ;
 - Să am încredere în copil, să nu-mi pierd convingerea că este capabil să se dezvolte. Această convingere îi va da forță copilului;
 - Să apreciez eforturile copilului și acest lucru să-l exprim verbal cât se poate de des;
 - Să fiu atent la interesul copilului, hobbyurile lui, punctele forte, talentele, aptitudinile și dezvoltarea acestora;
 - Să nu-l compar niciodată cu alți copii, frați;
 - Să pun accent în educație pe formarea sprijinului reciproc între frați și surori;

- Să nu-mi neglijez ceilalți copii;
- Să-i ofer posibilitatea să-și formeze relații bune, prietenii cu alți copii;
- Să petrec mult timp cu copilul;
- Să-i întăresc încrederea și respectul de sine;
- Să-i explic copilului că viața nu se rezumă la școală și la performanțele școlare;
- Să instaurez acasă un climat de siguranță și speranță;
- Să pun accent pe dezvoltarea afectivă a copilului, pe capacitatea lui de comunicare, pe starea lui de bine;
- Să-l conștientizez pe copil că el se poate baza pe înțelegerea și sprijinul părinților în orice moment;
- Să-l țin departe de grijile noastre de părinți (pe cele care oricum el nu poate să le rezolve) pentru a nu-l încărca și a accentua problemele pe care le are;
- Să nu las lucrurile să se agraveze: la primele semne de tulburări de comportament sau pierderea motivației față de învățare, a scăderii încrederii de sine să apelez la un psiholog;
- Să gândesc pozitiv;
- Să am așteptări mari, dar realiste;
- Să nu renunț niciodată!
- Să păstrez o legătură strânsă cu școala, să colaborez cu cadrele didactice și specialiștii;
- Să țin legătura în mod regulat cu cadrele didactice, dar să fiu atent să nu simtă o presiune prea mare din partea mea;
- Să dau feed-backuri pozitive cadrelor didactice când lucrurile merg bine, să nu-i contactez pe ei doar atunci când sunt probleme, fiindcă în acest mod nu se poate clădi o relație pozitivă (și eu m-aș simți neplăcut și aș încerca după un timp să evit o persoană care totdeauna îmi reproșează ceva, chiar dacă are dreptate);
- Să înțeleg că și alți copii din clasă au anumite probleme sau necesită o atenție sporită din partea dascălului, nu numai copilul meu;
- Să nu pun pe seama TSI-lui toate problemele apărute în școală (relația cu colegii, tensiuni cu profesorii, etc). În acest fel îl ajut pe copil să nu se simtă victimă și neputincios din cauza dislexiei și să nu-și ascundă problemele în spatele acesteia.
- Să am răbdare cu acele cadre didactice care abia acum încep să înțeleagă fenomenul TSI, sau care nici nu au auzit încă de aceste tulburări specifice;
- Să fiu atentă în relaționarea cu cadrele didactice, dacă reușesc să sensibilizez și să fac să se înțeleagă bine acest fenomen, acestea pot deveni persoane de resursă pentru mulți copii dislexici din școala respectivă. Acest lucru depinde și de mine!
- Să fiu capabil să cer ajutor când am nevoie;
- Să caut persoane sau grupuri de suport (alți părinți cu copii dislexici, prieteni, specialiști);
- Să nu uit niciodată scopul de bază: copilul meu trebuie ajutat să devină un adult echilibrat și bine integrat în societate!

Ce le transmit pedagogilor?

„În primul rând, să-și iubească munca, să nu o facă din rutină, ci cu mare plăcere și atenție. Apoi, să iubească copiii, deoarece se știe că fiecare copil are rezultate mai bune dacă simte că este înconjurat de iubire și atenție.

Să accepte și să aprecieze că este un altfel de copil.

Să îi observe talentele, să-l încurajeze, să acorde atenție dublă slăbiciunilor lui, iar dacă este nevoie, să apeleze la sfaturile specialiștilor. Să-l laude în permanență, dar lauda să-și aibă rostul, să nu fie laudă nemeritată. Prezint acum cuvintele unui copil de 9 ani care s-a exprimat astfel: „Îmi place așa de mult când mă lauzi și eu merit această laudă”.

Avertizați imediat părinții dacă observați că un copil are realizări mai slabe decât ar permite capacitățile lui. Știu, acest lucru nu este ușor, dar ce este ușor în această muncă? Să vă gândiți întotdeauna la faptul că, în situația inversă, dacă dumneavoastră ați fi părinții, v-ar plăcea să vedeți clar situația copilului, pentru că părinții, de multe ori, orbiți de iubire și subiectivism, nu văd situația reală.

Pedagogul trebuie să fie acela care le deschide ochii părinților, care atrage atenția asupra problemelor, chiar dacă acestea sunt foarte vizibile. Problemele trebuie discutate în comun și găsite procedurile pentru viitor.

În sfârșit, părintele nu este specialist, deși uneori pare că știe ce are de făcut și se bucură dacă primește instrucțiuni simple, exacte, corect formulate privitoare la sarcinile care îi revin și, cu siguranță, le va îndeplini cum poate mai bine dacă, în acest fel, își poate ajuta copilul.”

(un părinte)

Ce le transmit altor părinți aflați în situații asemănătoare?

„A fost chinuitoare și dureroasă fiecare după-amiază în care am simțit pe umeri greutatea responsabilității, îndoiala dacă voi reuși sau nu să-l învăț pe copilul meu lecția pentru a doua zi. Ne-am neglijat prietenii, uneori și rudele, pentru că am folosit tot timpul nostru liber pentru a ne ocupa de copil.

Din momentul în care se constată că un copil este dislexic, este nevoie de o întoarcere cu 180 de grade. Copilul tău nu mai este un elev leneș, iresponsabil, ci unul care de atât este el capabil în situația dată. Este foarte greu de acceptat acest lucru, dar, totuși, trebuie realizat, deoarece numai astfel putem asigura un climat cald și putem face pași înainte. Acum înțeleg de ce trebuia încă să-mi încălz copilul și să-i înșirez pantofii atunci când alți copii de seama lui sau mai mici făceau deja cu ușurință acest lucru. Se ridică întotdeauna cu hainele pătate de la masă, vine mai plin de noroi acasă decât alți copii, îi atârnă paltonul, căciula îi stă într-o parte, își trage șiretul.

Nu se poate și nu e voie să-i lăsăm singuri pe acești copii, pentru că au nevoie de ajutor atât la învățat, cât și în alte domenii ale vieții. Ei nu sunt la fel de maturi ca și colegii lor. Copiilor dislexici trebuie să le acordăm o dragoste uriașă. Ar trebui să-i asigurăm în fiecare moment de iubirea noastră. Este foarte dureros că nici acest lucru nu este de ajuns pentru a le dizolva temerile, pentru a-i scuti de insuccese.”

(un părinte)

Bibliografie folosită și/sau recomandată

ORDIN Nr.3124/2017 privind aprobarea Metodologiei pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare

Ordinul nr. 1985/1305/5805/2016 privind aprobarea metodologiei pentru evaluarea și intervenția integrată în vederea încadrării copiilor cu dizabilități în grad de handicap, a orientării școlare și profesionale a copiilor cu cerințe educaționale speciale, precum și în vederea abilitării și reabilitării copiilor cu dizabilități și/sau cerințe educaționale special

Bartók, É. (2010). Eu citesc mai bine! Îndrumător pentru tratarea tulburărilor lexico-grafice. Tîrgu Mureș

Bartók, É. (2011). Joc - bucurie – ochi strălucitori. Culegere de jocuri de dezvoltare a abilităților pentru copiii dislexici și cei predispuși la dislexie. Tîrgu Mureș

Bartók, É., Vida, E., Cseh, Á. (2011). Educarea copilului dislexic. Tîrgu Mureș

Cain, K. (2012). Abilitatea de a citi. Dezvoltare și dificultăți. București: ASCR

David, C., Roșan, A. (2017). Repere diagnostice bazate pe dovezi științifice în tulburările specifice de învățare. Cluj Napoca: Argonaut & Limes

David, C.(2015). Tulburările de învățare, în Roșan, A. (coord.), Psihopedagogie specială. București: Polirom, 244-270

David, C.(2016). Vechi și nou în evaluarea tulburărilor specifice de învățare din sfera citirii, în Roșan, A., Timiș, V., Hagău, G. (coord.), Educație și formare în contextul provocării lumii contemporane. Cluj Napoca: Argonaut & Limes, 29-39

Davis, R.D., & Braun E.M. (1997). The gift of dyslexia. New York: The Berkley Publishing Group

Davis, R.D., & Braun E.M. (2003). The gift of learning. New York: The Berkley Publishing Group

Eide, B., & Eide, F. (2011). The dyslexic advantage: Unlocking the hidden potential of the dyslexic brain. Hay House, Inc

Gyarmathy, É. (2007). Diszlexia. A specifikus tanítási zavar. Bupapest: Lélekben Otthon

Hunt, L.M. (2016). Ca peștele în copac. București: Editura Arthur

Nicolson, R.I. (2015). Positive Dyslexia. Sheffield, UK.: Rodin books

Pennac, D. (2016). Necazuri cu școala. București: Editura Polirom

Smith, C., & Strick, L. (2011). Dizabilitățile legate de învățare explicate de la A la Z. București : Aramis Print

Dislexia. Ghid pentru părinți. – Elaborat prin proiectul UE DYPATEC, 2007 http://www.academia.edu/22787583/GHID_PENTRU_P%C4%82RIN%C5%A2I_DISLEXIA_COLABORAREA_DINTRE_P%C4%82RIN%C5%A2I_%C5%9E_PROFESORI

www.dislexic.ro

www.dislexie.org.ro

Facebook: Asociația Română Copii Dislexici

Model Plan educațional personalizat pentru elevii cu TSI

ANTET
UNITATEA DE ÎNVĂȚĂMÂNT

PLAN EDUCAȚIONAL PERSONALIZAT (PEP)

elaborat conform Ordinului Nr.3124/10.02.2017
privind aprobarea Metodologiei pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare

Planul educațional personalizat (PEP) este atașat Planului de servicii individualizat (PSI) (tipul de servicii/intervenție: SERVICII EDUCAȚIONALE), elaborat în cazul copiilor cu certificat de orientare școlară și profesională, măsură reglementată prin Ordinul nr. 1985/1305/5805/2016

a) Datele personale ale elevului

Nume, prenume:

Data nașterii:

Domiciliu:

Părinte/reprezentant legal:

Unitatea de învățământ:

Clasa:

b) Tipologia tulburării (conform diagnosticului):

DISLEXIE, DISGRAFIE, DISORTOGRAFIE, DISCALCULIE

c) Recomandări cu privire la intervenția individualizată și personalizată;

Pe parcursul procesului de predare-învățare se vor aplica strategii didactice adecvate pentru elevii cu tulburări de învățare (TSI), ținând cont de următoarele:

- Se utilizează metode multisenzoriale, noțiunile se prezintă sub forme variate (scheme, cuvinte cheie, ilustrații, aparate de redare a vocii, înregistrări video, etc)
- Se utilizează scheme și hărți conceptuale pentru facilitarea înțelegerii
- Se preferă învățarea prin experiență
- Obiectivele unei teme de studiat se împart în “sub-obiective”
- Se oferă din timp scheme grafice legate de tema de studiat, pentru a orienta elevul cu TSI în evidențierea informațiilor esențiale
- Se promovează interferențe, integrări și legături între cunoștințe și discipline
- Se promovează învățarea colaborativă, în grupuri mici

- Se verifică gradul de înțelegere (a sarcinilor, enunțurilor, noțiunilor nou introduse)
- Se promovează simplificarea textului care urmează a fi studiat, reducându-se din complexitatea lexicală și sintactică, în cazurile în care este nevoie, fără afectarea conținuturilor
- Se creează situații și activități care să conducă la dezvoltarea expresiei orale.
- Se adaptează în mod flexibil la stilul de învățare al copilului cu TSI
- Se reduce din efortul de lectură a documentelor prin adaptarea fonturilor, dimensiunea spațiilor între rânduri, asigurarea de fotocopii, fraze scurte.
- Se limitează efortul de scriere prin reducerea din lungimea dictărilor, din obligația de a lua notițe, de a redacta lucrări în scris
- Se ajută copilul cu TSI să-și gestioneze o agendă pentru a-și nota corect temele și lecțiile
- Se aleg teme care au și un caracter practic-aplicativ
- Se aplică un sistem de evaluare care să permită elevului cu TSI să-și poată vizualiza progresele
- Se ajută copilul cu TSI să-și descopere competențele/talentele
- Se alege o limbă străină, dacă este posibil, care să aibă o mai mare transparență lingvistică
- În cazul limbilor străine se acordă o mai mare importanță dezvoltării abilităților orale în detrimentul celor scrise. În caz de tulburare gravă elevul este scutit de notarea la probele scrise.
- Se promovează flexibilitatea didactică pe parcursul activităților de predare și de evaluare, punând accent și pe motivarea copilului, valorizarea lui, găsirea punctelor forte, a talentelor și dezvoltarea lor

Următoarele tabele se completează în funcție de tipologia tulburării, gradul de severitate și nivelul de școlarizare. Se bifează cu X pentru acele discipline care sunt implicate în tulburarea specifică (vezi Art. 26)

Măsuri compensatorii, măsuri de dispensare și evaluare adaptată pe parcursul semestrelor în cazul DISLEXIEI

d). Măsurile compensatorii:	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina
- computer/tableta cu software - sintetizator vocal, care transformă tema de citire într-o temă de ascultare							
- aparat de înregistrare care permite elevului să își completeze notițele în timpul lecției (tabletă, reportofon etc.), cu respectarea prevederilor legale în vigoare							
- hărți mentale, scheme conceptuale ale unității de studiu							
- manuale și cărți în format digital (audio-book);							
- dicționare, vocabulare digitale							
- tabele cu: lunile anului, anotimpurile, zilele săptămânii, alfabetul, formule, definiții etc.							
- texte cu imagini, sinteze, scheme							

- prezența cadrului didactic care să citească itemii textului din manual, sarcinile de rezolvat, chestionarele cu răspunsuri multiple							
- altele, la decizia cadrului didactic:							
e). Măsurile de dispensare:							
- dispensarea cititului cu voce tare în fața clasei							
- dispensarea citirii autonome a unor texte a căror lungime și complexitate nu sunt compatibile cu nivelul de abilitate al copilului							
- cantitatea excesivă de teme pentru acasă							
- memorarea poeziilor, formulelor, tabelelor, definițiilor							
- dispensarea studierii limbilor străine în forma scrisă sau citită							
- efectuarea mai multor teste/ evaluări la puțină vreme unele după altele							
- altele, la decizia cadrului didactic:							
f). Evaluare adaptată pe parcursul semestrelor:							
- testele și verificările vor fi anunțate din timp, cu cel puțin 24 de ore înainte							
- se asigură timp suplimentar (30-60 de minute) pentru execuția probelor sau se asigură verificări cu mai puține cerințe							
- se introduc probe informatizate							
- se asigură citirea cu voce tare de către profesor a sarcinilor de efectuat în timpul verificărilor. Subiectele se citesc pe rând, în ordinea în care se elaborează lucrarea.							
- se asigură folosirea instrumentelor compensative atât la probele scrise, cât și la cele orale							
- se vor prevedea verificări orale ca alternativă la cele scrise (mai cu seamă la limbile străine)							
- în notarea la probele orale se va ține cont de capacitățile lexicale și expresive ale elevului							
Semnătura cadrelor didactice							

Măsuri compensatorii, măsuri de dispensare și evaluare adaptată pe parcursul semestrelor în cazul DISGRAFIEI/DISORTOGRAFIEI

d). Măsurile compensatorii:	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina
- computer cu program de scriere video, cu corector ortografic, care permite realizarea unor texte suficient de corecte fără un efort suplimentar de recitare și de corectare a eventualelor greșeli							
- software pentru realizarea hărților mentale, scheme conceptuale							
- fotocopii adecvate ale unității de studiu							
- tabel cu lunile anului, zilele săptămânii, anotimpurile, tabel alfabetic							
- dicționar digital (sub forma de tabletă sau pe computer)							
- altele, la decizia cadrului didactic:							
e). Măsurile de dispensare:							
- dispensarea scrierii rapide după dictare							
- dispensarea luării de notițe scrise							
- dispensarea copierii de pe tablă, recopierea textelor - compensare cu texte pregătite anticipat, printate și lipite pe caiete (sau lucru direct pe fișe)							
- dispensarea respectării timpilor pentru realizarea sarcinilor de lucru în scris							
- cantitatea excesivă de teme pentru acasă							
- scrierea de mână a temelor pentru acasă pentru cazurile severe de disgrafie (se acceptă scrierea pe calculator sau transcriere de către părinte)							
- dispensarea studierii limbilor străine în forma scrisă							
- efectuarea mai multor teste/evaluări la puțină vreme unele după altele							

- altele, la decizia cadrului didactic:							
f). Evaluare adaptată pe parcursul semestrelor:							
- testele și verificările vor fi anunțate din timp, cu cel puțin 24 de ore înainte							
- se asigură timp suplimentar (30-60 de minute) pentru execuția probelor sau se asigură verificări cu mai puține cerințe							
- în funcție de situație, evaluările vor fi concepute astfel încât să limiteze scrisul (de exemplu, exerciții cu spațiu de completat, exerciții de bifat, unit etc.)							
- se vor prevedea verificări orale ca alternativă la cele scrise (mai cu seamă la limbile străine)							
- se introduc probe informatizate							
- se asigură folosirea instrumentelor compensative atât la probele scrise, cât și la cele orale							
- la notarea/evaluarea testelor scrise se ține cont de conținut, nu de formă.							
Semnătura cadrelor didactice							

Măsuri compensatorii, măsuri de dispensare și evaluare adaptată pe parcursul semestrelor în cazul DISCALCULIEI

d). Măsurile compensatorii:	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina	Disciplina
- calculator care să faciliteze operațiile de calcul							
- alte instrumente tehnologice mai puțin evolute, cum ar fi tabela pitagoreică, tabele cu unități de măsură, tabel cu formule matematice, scheme conceptuale etc.							
- altele, la decizia cadrului didactic:							
e). Măsurile de dispensare:							
- dispensarea memorării tablei înmulțirii;							

- dispensarea copierii textelor (de exemplu, probleme matematice) de pe tablă sau manual - compensare cu texte pregătite anticipat, printate și lipite pe caiete (sau lucru direct pe fișe)							
- dispensarea respectării timpilor pentru realizarea sarcinilor de lucru în scris							
- cantitatea excesivă de teme pentru acasă							
- efectuarea mai multor teste/evaluări la puțină vreme unele după altele							
- dispensarea memorării formulelor, definițiilor							
- altele, la decizia cadrului didactic:							
f). Evaluare adaptată pe parcursul semestrelor:							
-testele și verificările vor fi anunțate din timp, cu cel puțin 24 de ore înainte							
- se asigură timp suplimentar (30-60 de minute) pentru execuția probelor sau se asigură verificări cu mai puține cerințe							
- se introduc probe informatizate							
- se asigură citirea cu voce tare de către profesor a sarcinilor de efectuat în timpul verificărilor. Subiectele se citesc pe rând, în ordinea în care se elaborează lucrarea							
- se asigură folosirea instrumentelor compensative atât la probele scrise, cât și la cele orale							
- în notarea la probele orale se va ține cont de capacitățile lexice și expresive ale elevului							
- la notarea/evaluarea testelor scrise se ține cont de conținut, nu de formă							
- se asigură folosirea calculatorului de buzunar/birou, tabla pitagoreică sau tabele cu formule							
Semnătura cadrelor didactice							

f) Forme de evaluare/verificare personalizate la evaluările naționale, absolvenții clasei a VIII-a, conform Art. 27

Disciplinele:

a) asigurarea unui timp suplimentar din timpul alocat inițial pentru elaborarea lucrării;

Disciplinele:

b) în cazul elevilor cu dislexie citirea subiectelor este asigurată de către un profesor asistent; subiectele se citesc pe rând, în ordinea în care se elaborează lucrarea;

Disciplinele:

c) în cazul elevilor cu disgrafie elevul are dreptul la evaluare orală sau va dicta conținutul lucrării către un profesor asistent;

În comun acord cu părintele/reprezentantul legal se optează pentru: evaluarea orală ori dictarea conținutului lucrării către un profesor asistent

Disciplinele:

d) în cazul elevilor cu discalculie se asigură folosirea calculatorului de buzunar/birou, tabla pitagoreică sau tabele cu formule.

f) forme de evaluare/verificare personalizate la bacalaureat, conform Atr. 27

Disciplinele:

a) asigurarea unui timp suplimentar din timpul alocat inițial pentru elaborarea lucrării;

Disciplinele:

b) în cazul elevilor cu dislexie citirea subiectelor este asigurată de către un profesor asistent; subiectele se citesc pe rând, în ordinea în care se elaborează lucrarea;

Disciplinele:

c) în cazul elevilor cu disgrafie elevul are dreptul la evaluare orală sau va dicta conținutul lucrării către un profesor asistent;

De comun acord cu părintele/reprezentantul legal și elevul se optează pentru: evaluarea orală ori dictarea conținutului lucrării către un profesor asistent

Disciplinele:

d) în cazul elevilor cu discalculie se asigură folosirea calculatorului de buzunar/birou, tabla pitagoreică sau tabele cu formule.

Elaborarea PEP-lui este în conformitate cu Ordinul Nr.3124/10.02.2017 privind aprobarea Metodologiei pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburari de învățare, articolele 17, 20, 21, 22, 23, 27, anexa nr2 și articolele:

Art. 5. - În înțelesul prezentei metodologii, termenii și expresiile de mai jos au următoarele semnificații:

l) măsuri compensatorii - strategii de adaptare curriculară instrucțională care îi vor permite elevului să compenseze, din punct de vedere funcțional, carențele determinate de prezența tulburării specifice de învățare. Cuprind măsuri, materiale adaptate, tehnologii asistive. Aceste măsuri și instrumente de adaptare instrucțională respectă principiul egalității de șanse, astfel încât elevul cu TSI să participe autonom la activitatea instructiv-educativă;

m) instrumente compensatorii - instrumente didactice și tehnologice care substituie sau facilitează performanța în condițiile existenței unei abilități deficitare. Instrumentele compensatorii absolvă elevul cu TSI de o prestație care devine dificilă din cauza tulburării, fără să îi faciliteze, din punct de vedere cognitiv, sarcina de lucru. Utilizarea unor asemenea instrumente nu se realizează la nivelul întregii clase. Cadrele didactice, pe baza indicațiilor psihologului clinician/profesorului de sprijin/profesorului psihopedagog/logopedului/profesorului consilier școlar, permit utilizarea acestor instrumente doar elevilor cu TSI;

n) măsurile de dispensare sunt intervenții care permit elevului să nu realizeze anumite activități care, din cauza tulburării specifice de învățare, devin extrem de dificile și care nu îmbunătățesc procesul de învățare.

Art. 18. - Obligația de a adapta procesul educativ-formativ la nevoile elevului cu TSI revine unității de învățământ, doar pentru elevii pentru care a fost depus certificatul de orientare școlară și profesională.

Art. 19. - Cu acordul prealabil al consiliului de administrație al unității de învățământ și la recomandarea specialistului, pentru fiecare caz în parte, elevii cu tulburări specifice de învățare pot folosi materiale sau instrumente compensatorii, inclusiv tehnologii asistive și de acces, și vor beneficia de evaluare adaptată pe parcursul semestrelor.

Art. 25. - Activitățile de recuperare individualizată, modalitățile didactice personalizate și, în aceeași măsură, și instrumentele compensatorii și de dispensare sunt comunicate de către cadrul didactic familiei elevului, cu scopul de a asigura un instrument util continuității didactice și stabilirii de comun acord cu familia a măsurilor întreprinse.

Art. 26. - (1) PEP se elaborează, de regulă, în primul semestru al anului școlar și conține informațiile prevăzute la art. 17 alin. (2), pentru fiecare dintre disciplinele care sunt implicate în tulburarea specifică.

Art. 31. - (1) Directorul unității de învățământ în care sunt școlarizați elevi cu TSI este garantul oportunităților formative oferite de unitatea de învățământ și al serviciilor conexe și este cel care activează orice inițiativă posibilă astfel încât să se realizeze dreptul la educație al fiecărui elev. (...)

Art. 33 (2) Profesorul psiholog/Profesorul consilier școlar, angajat al CJRAE/CMBRAE, care are un parcurs de formare adecvat domeniului TSI, deținând competențe profesionale dobândite fie în contextul formal, prin cursuri de formare continuă în domeniul TSI, fie prin exercițiul practicii didactice, este persoana-resursă, cu atribuții și competențe în domeniul TSI, și, împreună cu profesorul de la clasă din unitatea de învățământ, își asumă următoarele atribuții, în relația cu consiliul profesoral:

c) oferă suport colegilor în privința unor materiale specifice didactice și de evaluare, inclusiv în elaborarea planului didactic personalizat;

Art. 34. (2) Fiecare cadru didactic pentru el și pentru colegi acționează în felul următor:

e) procedează, în colaborare cu colegii de la clasă, la documentarea parcursurilor didactice individualizate și personalizate prevăzute;

f) aplică strategii educative - didactice de potentare și suport compensativ;

- g) adoptă măsuri de dispensare;
- h) aplică modalități de verificare și notare adecvate și coerente;
- i) realizează întâlniri de continuitate cu colegii din nivelul sau anul școlar precedent cu scopul de a împărtăși cu aceștia parcursul didactic și educativ efectuat de elevi, în special cei cu TSI, pentru a nu exista o discontinuitate a parcursului urmat.

Art. 35. - (1) Familia are următoarele drepturi și responsabilități:

- d) pune la dispoziția unității de învățământ diagnosticul;
 - e) este de acord cu elaborarea documentării parcursurilor didactice individualizate și personalizate și este chemată să întocmească împreună cu școala contractul educațional care prevede autorizarea tuturor cadrelor didactice din consiliul clasei - cu respectarea intimității și rezervei asupra cazului - să aplice orice instrument compensatoriu și strategiile de dispensare considerate potrivite, prevăzute de metodologia în vigoare, ținând cont de resursele disponibile;
- (2) În unitățile de învățământ se organizează întâlniri lunare sau bisemestriale, în funcție de posibilități și de fiecare situație, cu familiile elevilor cu TSI, astfel încât acțiunea cadrelor didactice să devină cunoscută, împărtășită, și, unde este necesar, coordonată cu acțiunea educativă realizată de familie.

Director unitate de învățământ
Semnătură:

Am luat la cunoștință
Părinte/reprezentant legal
Nume și prenume:
Semnătură:

Responsabil caz servicii psihoeducaționale
Nume și prenume:
Semnătură:

Avem o lege, avem și o metodologie, CE FACEM CU ELE?

Prin Legea 6/2016 pentru completarea Legii Educației Naționale nr 1/2011, cu privire la educația persoanelor cu tulburări de învățare, este pentru prima oară recunoscută de către legislația învățământului românesc existența categoriei de copii dislexici, disgrafici, discalculici.

Ordinul 3124/2017 privind aprobarea Metodologiei pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare reglementează procedurile de evaluare adecvate pentru depistarea dislexiei, disgrafiei, disortografiei și discalculiei, precum și tipul de intervenție pentru asigurarea învățării individualizate și personalizate în cazul acestora. Vorbim despre o categorie de copii care de zeci de ani stau într-un con de umbră, despre care se știe prea puține lucruri, atât în rândul cadrelor didactice, cât și al comunității din care fac parte.

Această publicație vine în ajutorul dumneavoastră. Nu își propune să fie un ghid amplu în această tematică, ci să puncteze doar informațiile necesare de bază. Cu multă răbdare și perseverență această problematică va fi tot mai cunoscută și acești copii valoroși vor beneficia de oportunități egale de dezvoltare, de susținere și de înțelegere, de șansa valorificării la maxim a potențialului din ei.

Știm cu toții: relația pozitivă dintre copil, părinți și dascăli reprezintă cheia succesului. Sunt convinsă că depinde doar de noi, de responsabilitatea noastră, asumată în comun.

Bartók Éva

ISBN 978-973-0-24967-5